

FOCUS : Botanisch pareltje in zaadtuin van Halle wordt bosreservaat

Verscholen onder de Reuzenzilversparren...

In de zaadtuin van Hallerbos (die beheerd wordt door het IBW), grenzend aan het bosreservaat 'Vroenenbos' ontdekte Frank Saey eind jaren '80 onder en tussen een zaadbestand van Reuzenzilverspar (*Abies grandis*) van ongeveer 1 ha groot een verdoken botanisch pareltje. Op de droge stukken vond hij veel Heidekartelblad, Struikhei, Liggend walstro, Tormentil, Liggende vleugeltjesbloem, Tandjesgras en lokaal wat Grote wolfsklauw. In een zone met kalkrijke kwel stond toen oa. Reuzenpaardenstaart, Blauwe zegge, Bleke zegge, Blauwe knoop, Gevlekte orchis,... Kortom een stukje waar plantenliefhebbers duimen en vingers van aflikken! De laatste tien jaar is de zaak echter gaan dichtgroeien : de zilversparren werden minder belangrijk en niet meer intensief gesnoeid, waardoor kroonsluiting optrad. Ook werd er niet meer elk jaar gemaaid wat, samen met de naaldval, leidde tot verruiging. Daardoor ging de vegetatie zienderogen achteruit. Een aantal kritische soorten zoals Heidekartelblad, Gevlekte orchis, Blauwe knoop en Liggende vleugeltjesbloem stonden op het punt te verdwijnen en de wolfsklauw was al weg.

Na overleg met de collega's die het beheer van de collectie opvolgen werd beslist om het overgrote deel van de zilversparren te kappen en het perceel, samen met een aantal aangrenzende berken- en dennenbestanden, mee op te nemen in een uitbreiding van het bosreservaat.

Handen uit de mouwen !

Het team boscologie van het IBW liet er geen gras over groeien en organiseerde daarop verschillende werkdagen waar een 30-tal IBW'ers vrijwillig de handen uit de mouwen staken (kwestie van wat 'teambuilding' te combineren met een werk voor het goede natuurdoel). Een 130-tal zilversparren werden gekapt en volledig opgeruimd. Dit jaar werd het hout verder geruimd en werd zowat 1/3 van het terrein gehooïd.

In hoeverre we net op tijd of net te laat waren met onze ingreep, zullen we pas de volgende jaren ten volle kunnen beoordelen. Voor de meest kritische soorten zoals Heidekartelblad zal het een dubbeltje op zijn kant zijn. De eerste resultaten zijn alvast veelbelovend : het voorkomen van Liggende vleugeltjesbloem wordt herbevestigd en talrijke jonge plantjes Heidekartelblad verzekeren voorlopig het voortbestaan van deze populatie.

Nog bijzondere botanische vondsten

Tijdens de evaluatie van de werkdagen werd ook tijd gemaakt om de zeggesoorten in de bronzone eens beter te bekijken. Zeer bijzonder waren de vondsten van zowel **Gele zegge** als **Geelgroene zegge**. Eerstgenoemde soort is uiterst zeldzaam in Vlaanderen (Rode lijst categorie sterk bedreigd) en prefereert duidelijk de meest vochtige plaatsen van de bronzone waar ook Blauwe zegge wordt aangetroffen. Van de gelegenheid gebruik makend, inventariseerden we ook enkele nabijgelegen open plekken. Dit leverde nog bijzondere soorten op zoals **Knollathyrus**, **Fraai hertshooi**, **Liggend hertshooi** en mogelijk ook Gevlekt hertshooi.

Van links naar rechts : Geelgroene zegge (Carex demissa), Gele zegge (Carex flava) en Knollathyrus (Lathyrus bulbosus) (figuren uit Flora Danica – foto Kris Vandekerckhove)

Maar wat zoeken schrale grasland- en bosrandsoorten in een gebied dat voornamelijk door hooghout op leembodems wordt gedomineerd? Uit vroeg-negentiende-eeuwse literatuur blijkt alvast dat Heidekartelblad, Knollathyrus en Fraai hertshooi ook in het nabijgelegen Zoniënwoud voorkwamen. Deze historische aanwezigheid kan deels in verband worden gebracht met zware kappingen, begrazing en middelhoutbeheer (zie basisrapport Kersselaerspleyn). Ook het Hallerbos werd tot aan de eerste wereldoorlog als middelhout beheerd en tijdens de oorlog volledig leeggekapte, wat plaatselijk leidde tot heideontwikkeling. De militaire stafkaarten van rond de eeuwwisseling geven voor de zone van de zaadtuin een heidevegetatie weer. Een geleidelijke herbebossing - inclusief de aanleg van zaadtuinen - vindt plaats in de periode 1930- 1950. De lichtbehoevende plantensoorten konden echter overleven in de specifieke omstandigheden van de zaadtuin : hier werd immers jaarlijks gemaaid, en werd de boomlaag ijl gehouden (zoals in een fruitboomgaard).

Ook faunistisch heel bijzonder

Ook op vlak van fauna werden bijzondere waarnemingen gedaan tijdens de beheerswerken. Zo vonden we tientallen **Vuursalamanders** en zeker 20 **Hazelwormen**, die zich schuilhielden tussen de stamstukken van de gekapte zilversparren. Een aantal houtstapels werd behouden en verder uitgebouwd, om deze diertjes ook in de toekomst een veilige schuilplek te bezorgen.

Tijgerspin, een zuidelijke nieuwkomer in Vlaanderen, ook in de Zaaftuin van de partij (foto : Ruben Walleyln)

Nog een bijzonderheid was de Tijgerspin, waarvan de onmiskenbare webben verspreid in het terrein werden gevonden. Deze zuidelijke spinnensoort kent een opmerkelijke uitbreiding naar het noorden : waar ze pas voor een tiental jaar voor het eerst in Vlaanderen werd waargenomen, is ze al wijdverbreid op warme schrale ruigtes in heel de Kempen en sinds kort ook elders in Vlaanderen. De eerste waarnemingen in Vlaams Brabant dateren van 1998; in 2000 waren dat al 8 locaties (data R. Bosmans). Bij ons weten is dit echter de eerste waarneming voor de regio Halle.

Een andere bijzondere waarneming in de zaaftuin was een **Lederbok**, de grootste boktor van ons land (tot 45 mm !).

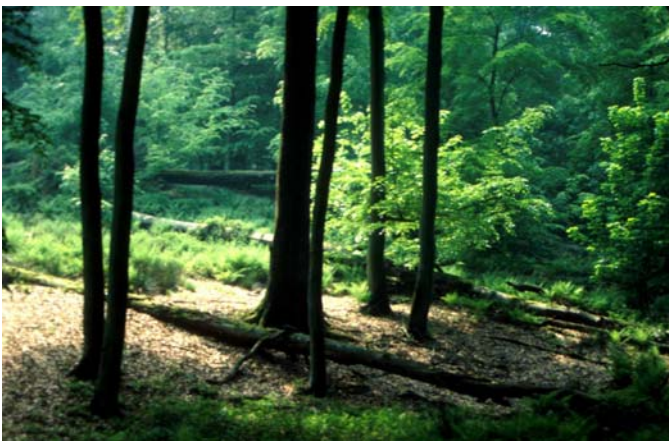
Lederbok in het Hallerbos (foto : Peter Van de Kerckhove)

Sinds 1950 is hij maar van een paar plaatsen in Vlaanderen gekend (o.a. regio Halle-Zoniën). De laatste geregistreerde waarneming uit Hallerbos dateert van rond 1980.

Ondertussen werd de uitbreiding van het bosreservaat Hallerbos bij Ministerieel Besluit goedgekeurd, en maakt het hooilandje deel uit van het bosreservaat. Via een aangepast maaibeheer zal worden getracht om de genoemde schraalgrasland- en wastinesoorten te behouden en verder te ontwikkelen.

Kris Vandekerckhove en Hans Baeté

Kersselaerspleyn (Zoniënwoud) 1986 – 2002 : een foto-impressie

In 1986 werd door Koen Van Den Berge centraal in de kernvlakte van het bosreservaat Kersselaerspleyn een dia van een ontwortelde beuk genomen. De site was toen pas een drietal jaar officieus bosreservaat. Deze locatie werd opnieuw opgezocht en in mei 2002 vanuit nagenoeg hetzelfde standpunt gefotografeerd. Beide foto's worden hiernaast weergegeven. Een vergelijking van beide foto's laat toe om heel wat interessante evoluties gedurende de tussenliggende periode van 15 jaar te reconstrueren.

De ontwortelde beuk, waarvan de kluit rechts in beeld te zien is, viel immers kort na de oprichting van het bosreservaat in 1983. De boom was reeds voor hij omviel, aangetast door Reuzenzwam. Na 3 jaar zijn de liggende stam en de kluit reeds sterk 'vergroend'. Op de kluit stond in 1986 een jonge

berk. Kluiten bieden echter weinig stabiliteit en op de foto van 2002 is te zien dat de berk naar rechts is omgevallen en dat de zijtakken verder zijn uitgegroeid. Het staande dode hout links op de foto heeft op borsthoogte een diameter van 72 cm en een hoogte van 5.5 m. Deze boom brak af in de eerste helft van 1986, net voor de oudste foto genomen werd. In het najaar van 1986 is ook een oude beuk met een diameter van 121 cm omgewaaid, die op de foto van 1986 nog tussen de kluit en de jonge beuk op de achtergrond te zien is. In de stormen van 1990 vielen in de onmiddellijke omgeving nog 2 bomen. De jonge beuken centraal en links op de foto's waren reeds voor 1983 aanwezig en het is niet duidelijk of ze zich spontaan gevestigd hebben. In elk geval hebben ze dankbaar gebruik gemaakt van de ruimte die geleidelijk aan is vrijgekomen. De jonge beuk centraal op de foto had in 2000 een diameter van 33 cm en werd bijgevolg opgemeten en gepositioneerd bij de inventarisatie van het bosreservaat. De verjonging achter de dode staak heeft de drempelwaarde nog niet bereikt. Rechts vooraan op de foto van 2002: natuurlijke verjonging van beuk, net geen 50 cm hoog. Dit is in het Zoniënwoud een zeldzame verschijning, maar de foto's tonen aan dat het niet onmogelijk is.

Dit fotopaar illustreert treffend de veranderingen die het bos heeft ondergaan en geeft een zeer goede aanvulling bij het 'droge' cijfermateriaal dat de inventarisaties opleverden. Gelijkwaardige, goed gelokaliseerde foto's zullen in alle integrale bosreservaten van het monitoringnetwerk genomen worden.

Luc De Keersmaecker, Ruben Walleyln, Kris Vandekerckhove